

„Teadmussiirde pikaajaline programm põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas“

Riigihange nr 222076

Ühistegevuse valdkonna aruanne

01. jaanuar 2022 – 31. detsember 2022

Eesti Maaülikool,
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda,
Eesti Taimekasvatuse Instituut,
Eesti Toiduainetööstuse Liit,
Maaelu Edendamise Sihtasutus,
Mahepõllumajanduse Koostöökogu,
Põllumajandusuuringute Keskus.

Jaanuar 2023

Sissejuhatus

Siinses 2022. aasta teise poolaasta aruandes tutvustatakse ÜhendPiP-i ühistegevuse valdkonna tegevusi alates 1. juulist 2022 kuni 31. detsembrini 2022. Tegevused viidi ellu hankelepingu nr 222076/6 raames, mis sõlmiti 6. detsembril 2021. Hankelepingu nr 222076/6 lisas 1 olevas tellimuse tegevuste loetelu kinnitas ühistegevuse valdkonna nõukogu 26. novembril 2021 toimunud veebikoosolekul. Nõukogu muutis 2022. aasta tellimuse tegevuste nimekirja oma 21. novembri 2022 otsusega, mida sisaldab 6. detsembril 2022 sõlmitud hankelepingu nr 222076-6 muutmise kokkulepe.

Valdkonda koordineerib Eesti Maaülikool (EMÜ) ja selle 2022. aasta tegevuste lepingujärgne maksumus oli 95 900 eurot. Peale hankelepingu muudatust on 2022. aasta tegevuste maksumus 64 700 eurot. Tegevusi viis ellu valdkonna koordinaator koos Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga (EPKK).

Ellu viidud tegevused

Tegevuste loetelu

Möödunud aastal viidi läbi kuus infopäeva, veebikonverents, ühepäevane täienduskoolitus, kaks õpiringi kuus videofilmi ja neli taskuhäälingut.

Nr	Nimetus	Pealkiri	Kuupäev	Korraldaja	Osalejaid
1	Infopäev veebis lektoritasuga (tellimuses infopäev vähemalt 3 ak tundi)	„Ühistutest, tootjaorganisatsioonidest ja kaitsest ebaausate kaubandustavade vastu“	17.03.2022	EPKK	22
2	Infopäev vähemalt 3 ak tundi	„Rohelepe ja ühistud: piimatootmise tulemuslikkuse ja keskkonnamõju mõõtmine“	12.01.2022	EMÜ	51
3	Infopäev välislektoriga	„Kuidas haarata noori maaettevõtjaid ühistusse?“	31.10.2022	EMÜ ja EPKK	20
4	Infopäev välislektoriga	„Põllumajandus 4.0“	06.04.2022	EPKK	47
5	Infopäev välislektoriga	„Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood“	14.06.2022	EPKK	29
6	Infopäev välislektoriga	„Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood“	27.10.2022	EPKK	14
7	Veebikonverents	„Toidu tootmisest ja põllumajandusest uut väärtust otsides: võimalused, vajadused ja valikud“	03.11.2022	EMÜ ja EPKK	59
8	Kahepäevane täienduskoolitus	„Lihasektori kvaliteedikava väljatöötamine II“	20.12.2022– 21.12.2022 (ei toimunud)	EMÜ	–
9	Ühepäevane täienduskoolitus	„Kvaliteedikava nõuete väljatöötamine lihasektoris“	30.06.2022	EMÜ	16
10	Õpiring	„Aiandustootjate koostöö õpiring“	06.01.2022, 18.01.2022,	EMÜ	7 (6)

			14.03.2022, 26.04.2022		
11	Õpiring	„Taimikasvatustootjate koostöö õpiring“	29.11.2022, 01.12.2022, 06.12.2022, 07.12.2022	EMÜ	10 (6)
12	Videofilm ühe filmiepisoodiga	„Ühistegevust tutvustavad tegevuslood: Muhu Liha Tulundusühistu“	22.08.2022	EMÜ ja EPKK	82 (vaatamist)
14	Videofilm ühe filmiepisoodiga	„Ühistegevust tutvustavad tegevuslood: Tulundusühistu Energiaühistu“	29.09.2022	EMÜ ja EPKK	73 (vaatamist)
15	Videofilm ühe filmiepisoodiga	„Ühistegevust tutvustavad tegevuslood: Põllumeeste ühistu KEVILI“	22.11.2022	EMÜ ja EPKK	322 (vaatamist)
16	Videofilm ühe filmiepisoodiga	„Ühistegevust tutvustavad tegevuslood: SCE E-Piim“	22.11.2022	EMÜ ja EPKK	90 (vaatamist)
17	Videofilm ühe filmiepisoodiga	„Ühistegevust tutvustavad tegevuslood: Tulundusühistu Talukartul“	30.12.2022	EMÜ ja EPKK	38 (vaatamist)
18	Videofilm ühe filmiepisoodiga	„Ühistegevust tutvustavad tegevuslood: Eesti Töuloomakasvatajate Ühistu“	31.12.2022	EMÜ ja EPKK	36 (vaatamist)
19	Taskuhääling 20 min	„Ühistegevuse tutvustus: kogukonnaenergeetika viib edasi“	11.11.2022	EMÜ	...
20	Taskuhääling 20 min	„Ühistegevuse tutvustus: maasikakasvatajate ühistu ootab oma aega“	14.11.2022	EMÜ	...
21	Taskuhääling 20 min	„Ühistegevuse tutvustus: teraviljaühistu eduni viib pikk tee“	28.11.2022	EMÜ	...
22	Taskuhääling 20 min	„Ühistegevuse tutvustus: piimandusühistu aitab suures mängus kaasa lüüa“	16.12.2022	EMÜ	...

Edasi keskendutakse 2022. aasta teisel poolaastal toimunud tegevustele.

Infopäev välislektoriga „Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood“

Lühikirjeldus

Infopäev:

- toimus 27. oktoobril 2022 kell 10.00–12.30;
- viidi läbi veebikeskkonnas Zoom;
- korraldas EPKK;
- osales 14 inimest (registreerus 24 huvilist);
- info avaldati pikk.ee ja EPKK veebilehtedelt.

Tegevuse eesmärk oli tutvustada ühistute positiivseid ja negatiivseid kogemusi, väljakutseid ja saavutusi, populariseerida ühistegevust ning motiveerida tootjaid koostööle. Selleks kutsuti esinema kolm lektorit:

- Märt Helmja (Energiaühistu, „Ühise eesmärgi nimel tegutsemine Energiaühistu näitel“);
- Máté Tömösváry (Ungari köögiviljaühistu BALATON-KER-TÉSZ, „Ungari köögiviljaühistu kogemuslugu“);

- Taavi Kiisk (EMÜ, „Prantsuse masinaühistute omapära ja edu põhjused“).

Osa võttis 14 inimest, kelle hulka kuulusid põllumajandustootjad, põllumajandusühistute esinejad ja Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) töötajad.

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Tulenevalt aruande kirjutamise ajalgi kestvast energiakriisist oli huvi Energiaühistu vastu elav. Sama näitas kogemus teiste ühistegevuse valdkonna tegevustega. Huvi energeetika vastu oli ootuspärane, mistõttu figureeris teema ka teistes ühistegevuse valdkonna ettekannetes (ja teeb seda edaspidigi).

Kes on kogukond?

6-20 kaasalööjat

10 aktiivset liiget

3-5 eestvedajat

“Kogukond on ühes piirkonnas elavad inimesed, kellel on ühine huvi ja ühine võime koostööks.”
Sotsioloog Peeter Vihma

Allikas: Kogukonnauuring, Peeter Vihma ja Maili Lippus 2014

Ungari köögiviljaühistu kogemus näitas, et sealgi on aiandusvaldkonna tootjate ja ühistute töö keeruline. Samuti koorus ettekandest välja, kuivõrd tähtis on Tömösváry juhitud ühistule tunnustatud tootjaorganisatsiooni (TTO) staatus. Sestap tuleb edaspidigi teadmussirde programmi(de)s TTO-dele tähelepanu pöörata ja toetada ühistuid tunnustamise protsessis.

End of the good old years

- ▶ After a few mistake in 2018 the cooperative lost 130.000 euros of support
- ▶ The school-fruit program are calopsed because due to so-called economic conditions
- ▶ Due to the lost support, the association had to take out a loan (as non-profit company we have no other solution for to survive)
- ▶ The founder and the presindent of the cooperativa is resinged

Prantsuse masinaühistuid puudutav ettekanne kasvas tegelikult välja varem pikk.ee portaalis ilmunud [artiklist](#). Kuna tulevikus hakatakse ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) raames investeringutoetusi üha enam välja maksma just ühistutele (TTO-dele), muutub CUMA-de näide ka Eestis aktuaalseks. Põllumajandustehnika ühiskasutus võimaldab kasutada tehnikat efektiivsemalt ja ajendab põllumajandustootjaid enam koostööd tegema.

Õppetunnid

- I Masinaühistused leevendavad kapitali kaasamisega seotud probleeme.
- I Samuti kasutavad need efektiivselt olemasolevat tehnikaparki.
- I CUMA mudelit ei saa samas üks ühele teise konteksti tõsta.

Selle vajalikkus on kohalike põllumajandusettevõtete investeerimisvõimekusest.

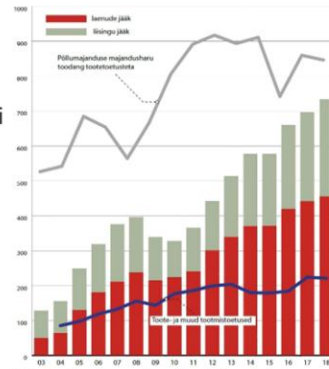

Foto: Suure leenukoormuse ja madala tootlikkuse mõistmisel - Põllumeheteatja (põllumeheteatja.ee)

Eesti Maaülikool

Tagasisidet andnutest hindasid kõik vastanud infopäeva korraldust ja veebiülekande kvaliteeti väga heaks. Lektoreid hinnati kas väga heaks või heaks ja kõik vastanud tõdesid, et infopäevalt sai uusi teadmisi. Samas pole hästi korraldatud infopäeva mõju selle väikese auditoriumi tõttu nii suur kui see võiks või peaks olema.

Teema vajalikkuse ja asjakohasuse tõttu korraldatakse 2023. aastal veel üks sama pealkirjaga infopäev välislektoriga. Tänu EPKK rahvusvahelisele suhtevõrgustikule õnnestus 2022. aasta infopäevale esinema kutsuda esinduslikud esindajad, mis jätkub eeldatavasti ka 2023. aastal. Paslikud fookusvaldkonnad on põllumajanduse uuemad või mittetraditsioonilised valdkonnad, mille tutvustamine näitaks ühistute paindlikkust.

Infopäev välislektoriga „Kuidas haarata noori maaettevõtjaid ühistusse?“

Lühikirjeldus

Infopäev:

- toimus 31. oktoobril 2022 kell 10.00–12.30;
- viidi läbi veebikeskkonnas Zoom;
- korraldasid EMÜ ja EPKK;
- osales 20 inimest (registreerus 26 huvilist);
- info avaldati pikk.ee ja EPKK veebilehtedel.

Tegevuse eesmärk oli jagada infot ning selgitada välja, mida noored põllumajandustootjad ja potentsiaalsed ühistute liikmed ühistutelt ootavad ning kuidas ühistu poolt pakutavaid teenuseid arendada, et motiveerida noori liituma. Selleks kutsuti esinema neli lektorit, kes tutvustasid oma kogemusi:

- Kerli Ats (Luigeveski Agro OÜ);
- Kari Huhtala (Soome ühistute keskorganisatsioon Pellervo);
- Henrik Klammer (Küti Mõis OÜ);
- Kaja Piirfeldt (Remmelgamaa OÜ).

Räägiti sellest, kuidas haarata noori maaettevõtjaid ühistutesse, ühistegevuse olulisusest, noorte maaettevõtjate ootustest ja vajadustest, ühistute aktiivsusest rohepöörde elluviimisel ja kliimamuutustega kohanemisel ning liikmete pühendumusest ja osalusest tootjate ühistutes.

Osa võttis 20 inimest, kelle hulka kuulusid põllumajandustootjad, põllumajandusühistute esindajad ja PMK töötajad.

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Kerli Atsi, Henrik Klammeri ja Kaja Piirfeldti ettekannetel oli märgatav ühisosa. Noore maaettevõtja seisukohast on olulised ühistu pakutavad majanduslikud argumendid, ent samuti on tähenduslik nende sotsiaalne mõju. Maapiirkonnas on eriti tähtis (ühte)kuuluvustunne, mida hästi toimivad ühistud kindlasti pakuvad.

Alustava noore ettevõtja vajadused

- Ligipääs kapitalile
- Teadmised, koolitused
- Parem ligipääs turule, võrdsemad müügingimused
- Ühtekuuluvus, ühistu liikmete toetus
- Ühishüved, vähendab isiklikul tasandil investeringuvajadusi

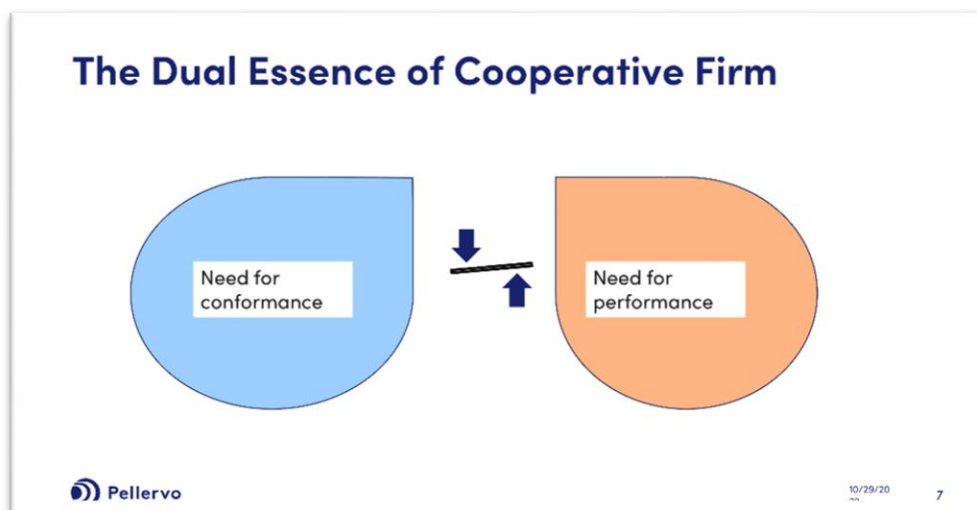
Kerli Atsi ettekandest ilmnes, et ehkki ühistud on noortele kasulikud, on ka noored ühistutele kasulikud. Eriti avaldub noortest maaettevõtjatest ühistu liikmete positiivne mõju rohepoliitikate ellu viimisel, millele on nemad vägagi avatud. Selleks tuleb aga muuta ühistute kuvand noorte jaoks ahvatlevaks ja kasutada ühistu (sise)kommunikatsioonis tänapäevaseid (digi)suhtlusvahendeid ja -kanaleid.

Noored ja ühistud

Mida noored ootavad ja vajavad?

Ühistute kuvand ja puudulikud teadmised ühistu ärimudelist	Kommunikatsioon ühistus?!	Sisseelemisprogramm uutele/noortele liikmetele
Negatiivsed näited ühistegevusest (lisaks põllumajanduses ka väljapoole sektorit) ja lisaks vähesed teadmised ühistulisest ärimudelist.	Kommunikatsioon ja sisuline liikmete kaasamine.	Uued tulijad vajavad tuge sisseelamiseks. Noored hindavad nn „vanade olijate“ know-how'd

Vastukaaluna eelmainitud ettekandjatele esitas Kari Huhtala akadeemilisema vaate. Ühistute mured tekivad nende dualistlikust olemusest – ühistud hoiavad tasakaalu tulemuslikkuse ja (liikmete) ootustele vastavuse vahel, mis pole alati kooskõlas. Seetõttu tuleb tähelepanu pöörata ühistute organisatsioonidisainile ja nende valitsemisele.

Noorte seisukohast tähendab viimati tõdetu seda, et nende ühistusse meelitamiseks tuleb ka noored ühistu valitsemisse kaasata. Seega peavad noored osalema otsustusprotsessis (nõukogu ja üldkoosoleku liikmetena) ja ühistu sisekommunikatsioonis. Selliseid muudatusi ei saa ellu viia sunniviisiliselt, mistõttu peavad ühisted ise sellisest vajadusest aru saama.

Tagasisidet andnutest hindasid kõik vastanud üldist korraldust ja veebiülekande kvaliteeti väga heaks. Hinnang lektoritele ja teemade valikule oli väga hea ja hea. Rohkem sooviti teada saada erinevate heade näidete kohta ühistegevusest ja koostöökustest.

Edasi tuleb jätkata ühistute positiivse kuvandi loomisega, mida aitab teha positiivsete ja ka muude näidete välja toomine. Selleks sobivad infopäevade kõrval ka videolood ja taskuhäälingud, mis on 2023. aastalgi plaanis. Positiivse kuvandi loomise eesmärki täidab kavas olev infopäev välislektoriga „Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood“.

Kahepäevane täienduskoolitus „Lihasektori kvaliteedikava väljatöötamine II“

Lühikirjeldus

Täienduskoolitus:

- pidanuks toimuma 20. detsember kell 11.00–21. detsember 2022 kell 14.00;
- oluks viidud läbi Klaara-Manni puhke- ja seminarikeskuses;
- oleks korraldanud EMÜ;
- info avaldati pikk.ee veebilehel ja [EMÜ õppeinfosüsteemis](http://EMÜ.õppeinfosüsteemis).

Tegevuse eesmärk oli liikuda edasi lihasektori kvaliteedikava välja töötamise ja TTO asutamisega.

Koolitus ei toimunud, sest hoolimata täitja pingutustest ei kogunenud minimaalset osalejate arvu. Sihtgrupist kõlas, et kuna nemad alustavad teemakohase tegevusega alles jaanuarikuus või hiljem, ei õnnestunud piisavat hulka huvilisi leida.

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Kuna koolitus jäi olemata, ei saa selle mõju hinnata. Lihasektori probleemid on aga tajutavad nendelegi, kes igapäevaselt valdkonnaga kokku ei puutu. Seetõttu seati koolitusele nõnda kitsas fookus, et lahendada just lihatootjate toodangu turustamise ja väärindamise probleem.

Toodangu turustamise probleemide põhjus on klassikaline – lihatootjate turujõud on väike, mistap seavad teiste turuosaliste hinnapoliitikad tootjad nõrka seisuga. Sellises olukorras on klassikaline lahendus toodangu ühine turustamine ühistus, mis võimaldab saavutada mastaabisäästu ja lubab väikestest tootjatest koosneval ühistul konkureerida avalikele hangetele. Tegelikult takerduvad kvaliteedikava koostamine ning uue TTO ja ühistu asutamine usaldamatuse keskkonnas.

HKScani [Baltikumi äride müük](http://Baltikumi.äride.müük) pani lihasektori kihama, mis ilmselt mõjutab ka valdkonna osaliste motivatsiooni – kui palju täpselt, on veel ebaselge. Enne uudise avalikuks tulemist plaanisid lihatootjatest koostööpartnerid jätkata TTO poole pürgimist. Murede korral saab neid ÜhendPiP-i raames toetada ettevõtte juhendamise, ÜhendPiP-i teises etapis võib-olla ka õpiringi ja muude tegevustega.

Taskuhäälingud 20 min „Ühistegevuse tutvustus“

Lühikirjeldus

Taskuhäälingud:

- avaldati 11. november, 14. november, 28. november ja 16. detsember 2022;
- laaditi pikk.ee veebilehele;
- viis ellu EMÜ.

Tegevuste eesmärk oli tutvustada ühistute tööd ning seeläbi tõsta avalikkuse teadlikkust ja parandada ühistute kuvandit. Selleks ilmus taskuhäälingute sarjas „Ühistegevuse tutvustus“ 2022. aastal neli osa:

- „[Kogukonnaenergeetika viib edasi](#)“;
- „[Maasikakasvatavate ühistu ootab oma aega](#)“;
- „[Teraviljaühistu eduni viib pikk tee](#)“;
- „[Piimandusühistu aitab suures mängus kaasa lüüa](#)“.

Siinse aruandeosa autor ei pääse ligi taskuhäälingu kuulamise statistikale, mistõttu ei saa välja tuua kuulamiste hulka.

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Nagu sedastab tegevuste eesmärk, tõstavad taskuhäälingud avalikkuse teadlikkust ühistutest ja parandavad nende kuvandit. Protsess on mõistagi pikaajaline ja raskesti mõõdetavate indikaatoritena. Ent tasapisi jõuavad ühistud inimeste peadesse ka muu kui ainult negatiivsega.

Pingutustele teevad karuteene alata hoiu- ja laenuühistuid vaevavad skandaalid, mida laiendatakse avalikus ruumis teistele ühistutüüpidele. Sellises keskkonnas nõuab vastu voolu ujumine rohkelt energiat. Aga neli taskuhäälingut seda tasapisi siiski teevad, toetudes saatekülaliste erialasele kogemuste pagasile.

Taskuhäälingute formaat on kasulik selle poolest, et see on püsiv ja võimaldab käsitleda aktuaalseid teemasid. Sobivate teemade valimine on aga raske, sest tasakaal atraktiivse ja sisuliselt kasuliku vahel on habras. Sellest hoolimata tasub esinema kutsuda asjatundjaid, kes pole ehk esinemisega harjunud.

Ühistute kuvandi parandamise egiidi alla kuulub ka 2023. aastal toimuv konverents „Usalduslikud suhted majanduses ja ühiskonnas: missugust kasu toovad ühistud?“. Samuti salvestatakse neli taskuhäälingut sarjast „Ühistegevuse lood“ ja üks taskuhäälingu „Põllult taldrikule“ osa pealkirjaga „Eesti põllumajandusühistute kogemused“.

Veebikonverents „Toidu tootmisest ja põllumajandusest uut väärtust otsides: võimalused, vajadused ja valikud“

Lühikirjeldus

Veebikonverents:

- toimus 3. novembril 2022 kell 10.00–14.15;
- viidi läbi veebikeskkonnas Zoom;
- korraldasid EMÜ ja EPKK;
- osales 59 inimest (registreerus 89 huvilist);
- info avaldati pikk.ee veebilehel.

Tegevuse eesmärk oli selgitada välja, missugust uut väärtust pakuvad ühistud toidu tootmises ja põllumajanduses ning missuguste väljakutsetega tuleb selleks silmitsi seista. Selleks esinesid õige mitu valdkonna asjatundjat:

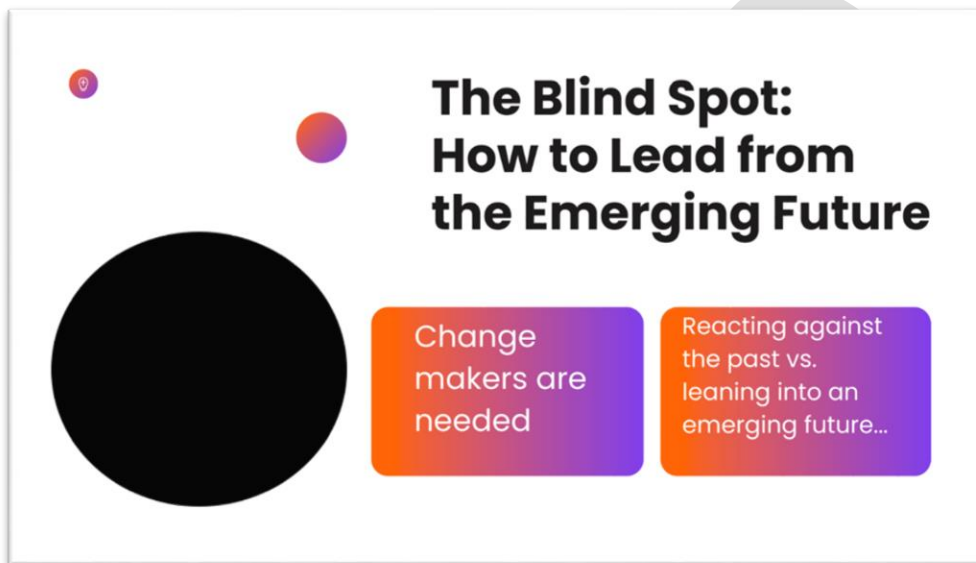
- Constantine Iliopoulos (AGRERI, „Cooperative Governance: Good Governance Practices Ensure Resilience“);
- Máté Tömösváry (Ungari köögiviljaühistu BALATON-KER- TÉSZ, „Adapting to Changes: How European Agricultural Cooperatives Cope?“);
- Florentin Bercu (UNCSV, „Challenges of Romanian Agricultural Cooperatives: Where to Next?“);
- Margus Timmo (TÜ Seto Aiad, „Ühistegevuse sotsiaalne roll maapiirkonnas: TÜ Seto Aiad kogemus“);
- Annely Holm (Muhu Liha TÜ, „TÜ Muhu Liha kogemused ringmajanduse praktikatega lisaväärtuse loomiseks“);
- Jaak Läänemets (Põllumeeste ühistu KEVILI, „Näoga põllumeeste poole: kuidas loob KEVILI liikmetele lisaväärtust?“);

- Ülar Tänäk (Saaremaa Piimaühistu, „Raskete otsuste langetamine ja nende kommunikeerimine liikmetele“).

Sõna said ka EMÜ rektor ja professor Rando Värnik.

Osa võttis 59 inimest, kelle hulka kuulus ühistute ja põllumajandusettevõtete juhte, Maaeluministeeriumi ja selle allasutuste ametnikke või töötajaid, EMÜ töötajaid ning üliõpilasi.

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Veebikonverentsil arutati, missugused väljakutsed ootavad põllumajandust ja kuidas aitavad neid lahendada muu seas ühistud. Siinkohal tekitab probleeme asjaolu, et kuigi inimesed suudavad toidutootmise ja põllumajanduse tulevikku prognoosida, ei ole see raudkindel. Selle näitlikustamiseks kasutas Constantine Iliopoulos pimeda nurga analoogiat.

Samas saab õppida nii mõndagi teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikide kogemustest, mida tutvustasid Ungari aiandusühistu ja Rumeenia põllumajandusühistute esindusorganisatsiooni esindajad. Rumeenia esindaja võttis Ungari ettekande kõnekalt kokku tõdemusega, et Rumeenias on peaaegu täpselt sarnased mured nagu Ungaris. Vahetu mõjuga probleemid on sisuliselt samad Eesti põllumajanduseski – kliimamuutuse ja Ukraina sõja mõju, tööjõupuudus ja noorte vähenenud huvi valdkonna vastu.

Current challenges of agricultural cooperatives in Romania

1. Severe pedological drought and atmospheric drought leading to severe limitations of resources and production potential in the Romanian agri-food sector.
2. The war in Ukraine which led to excessive increases in prices for:
 - Fuels;
 - Energy;
 - Fertilizers;
 - Plant protection products.
3. Labour shortage.
4. Lack of young people in agriculture - high degree of ageing among cooperative members.
5. Contribution to Gross Domestic Product - most recent data shows a reduction in the share of agriculture in GDP to 3.5%.

Margus Timmo ettekandest kumas üks viis, kuidas toidutootmist ja põllumajandust tugevdada. Selle põhitees on regionaalne või kohalik areng, mis hõlmab teisigi valdkondi peale toidu- ja põllumajandustootmise. Ühistud täidavad teadagi sotsiaalset rolli, mistõttu on need regionaalarengu toetamiseks kasulik vahend.

**Propageerime, et Kagu-Eesti visioon võiks sisaldada:
Kagu-Eesti tervislik ja puhas mahepiirkond!**

Strateegiline eesmärk: Jätkusuutlik ja isemajandav Kagu-Eesti

- Kasvava elanikkonna arvuga
- Jõukas
- Kasvatame Kagu-Eestis oma vajaduse tarbeks toidutooraine ehk toodame iseendale tervisliku toidu- vähendame importi, ülejäägi ekspordime

Vaheeesmärgid:

- Prügimajandus parendada, sorteerimine, kompostimine
- Omavalitsused saavad suunata mahetoidu tarbimist
- Oluline on jõuda väärtuslike mahetoodete ekspordini
- Alustame laste ja haridusasutustest- tekitab kohaliku toidu/tooraine järele nõudluse ja turu, mis innustab ettevõtjaid tervislikke toiduaineid tootma

Üks toidu- ja põllumajandusvaldkonna selge suundumus on toorme tõhusam kasutamine ja ringmajanduslike põhimõtete rakendamine. Asjakohast Muhu Liha kogemust tutvustas Annely Holm, kelle ühistu on tänu heale turundustegevusele ja ringbiomajanduslike praktikate kasutamisele võrdlemisi edukas. Muhu Liha kogemus näitab, et rohepööre on jõukohane ka väiksematele ühistutele.

Ninast sabani tootmine

- Püüame vääridada kõik osad loomast
- Subproduktid lähevad nii inim- kui loomatoiduks
- Kondid lähevad nii inim- kui loomatoiduks
- Nahad pargime ja turustame
- Vääridame ka vanemad loomad
- Looma pea vastu on huvi aga seda ei saa tapamajast tagasi, samuti ei saa tihti tagasi kopse, magu.

Ootuspäraselt huvitas osalejaid KEVILI esindaja ettekanne, mille arutelu liikus üldisematele keskkonnahoiu teemadele. Samas oli nii KEVILI kui ka Saaremaa Piimaühistu esindajate ettekannete ühine joon infovahetuse tähtsus, mida ühistu ettevõtetus võimaldab ja samas ka nõuab. KEVILI põllujalutused on hea näide sellest, kuidas ühistu võib aidata saavutada keskkonnavalaseid eesmärke.

KEVILI põllujalutused

Maa meid toidab

Üldiselt olid erinevad valdkonnad üpris heas tasakaalus ja Constantine Iliopoulose põhiettekanne akadeemilise poole pealt andis konverentsile hea suuna. Positiivsed näited kuulugu iga ühistegevuse konverentsi raudvara hulka. Suures osas võib hoida sama joont, kuigi edaspidi juba füüsilise kohtumise vormis.

Videofilmid ühe filmiepisoodiga „Ühistegevust tutvustavad tegevuslood“

Videofilmid:

- avaldati 22. august, 29. september, 22. november, 22. november, 30. detsember ja 31. detsember 2022;
- laaditi YouTube'i veebikeskkonda;
- viisid ellu EMÜ ja EPKK.

Tegevuste eesmärk oli tutvustada erinevaid ühistuid ja nende tegevusi, et aidata kaasa ühistute populariseerimisele põllumajandussektoris. Erinevate valdkondade ühistute liikmed ja eestvedajad räägivad klippides oma ühistute ajaloost, millega ühistud igapäevaselt tegelevad ja millist kasu liikmed ühistutest saavad. Lisaks räägitakse klippides ka tuleviku tegemistest ja planeeritavatest investeeringutest.

Esimesena ilmus [Muhu Liha tutvustav videolõik](#) (kogus aruande kirjutamise hetkeks 82 vaatamist):

Teisena avaldati [Energiaühistule keskenduv tegevuslugu](#) (kogus aruande kirjutamise hetkeks 73 vaatamist):

Kolmandana ilmus [KEVILI-st rääkiv videoklipp](#) (kogus aruande kirjutamise hetkeks 322 vaatamist):

Neljandana avaldati [SCE E-Piima tutvustav videolõik](#) (kogus aruande kirjutamise hetkeks 90 vaatamist):

Viiendana ilmus [Talukartulile keskenduv tegevuslugu](#) (kogus aruande kirjutamise hetkeks 38 vaatamist):

Viimasena avaldati [Eesti Töuloomakasvatajate Ühistust rääkiv tegevuslugu](#) (kogus aruande kirjutamise hetkeks 36 vaatamist):

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Videodes vaadeldavat ühistute valik polnud juhuslik. Neid ühendab seik, et ühistud pakuvad liikmetele lisandväärtust. Samuti on tegu ilmselt kõige paremate näidetega edukatest Eesti põllumajandusühistutest.

Tegevuslood kannavad ühte tuumsõnumit – ühistud võimaldavad põllumajandustootjal teha midagi sellist, mis on üksiküritajale (enamasti) võimatu. Ühest küljest on argumendil turunduslik kaal, teisest küljest toetab ühistuid ja TTO-sid puudutavat seadusloomet. Ent samavõrd tähtis on videote mainekujunduslik mõju.

Seniste teadmussiirde tegevuste raames kõlavad korduvalt seisukohad, et ühistute maine on nõukogude taaga ja minevikupärandi tõttu kehvapoolne ning positiivseid näiteid ei tõsteta eriti esile. Siinsed kuus videolugu muudavad vaatajate hoiakuid mõlemas punktis, kuigi seda on praktiliselt võimatu mõõta.

2023. aastal lisandub juba avaldatud tegevuslugudele kaks uut, mis täidavad sama eesmärki.

Õpiring „Taimikasvatustootjate koostöö õpiring“

Õpiring:

- kohtus 29. november, 1. detsember, 6. detsember ja 7. detsember 2022;
- viidi läbi veebikeskkonnas Zoom ja EMÜ peahoones;
- korraldas EMÜ;
- osales 10 inimest (igast õpiringist võttis osa kuus inimest);
- eelinfo avaldati pikk.ee veebilehel.

Tänavune taimikasvatustootjate õpiring oli osalejate poolst eripärane. Selles osalesid mesinduse valdkonna ettevõtjad, kes pöördusid EMÜ poole oma selge sooviga. Nimelt tahtsid mesindustevõtjad abi ühistu asutamise ja eelkõige selleks vajalike dokumentide koostamisega, mis andiski õpiringile oma lõpliku vormi.

Õpiringi kohtumiste temaatika peegeldas ühistu asutamise protsessi:

- „Tulundusühistu asutamise võimalused meetootmises, selle põhjendused ja väljakutsed“;
- „Tulundusühistu organisatsioon, selle toimimine ja liikmed“;
- „Tulundusühistu asutamise eesmärgid, põhisuunad, teenused ja tegevused“;
- „Tulundusühistu asutamisdokumentide ettevalmistamine ja põhikirja väljatöötamine“.

Osa võttis kokku 10 inimest, kellest kuus osales igal kohtumisel. Kõik osalejad olid mesindustevõtete juhatuse liikmed.

Mõju, tagasiside ja jätkutegevused: Mesinike mured sarnanevad teiste põllumajandustootjate omadega, ent nad ei mahu hästi ei looma- ega taimikasvatuse liigituse alla. Samas on ka mesindustevõtjate põhiprobleem toodangu turustamine, mida loodetakse lahendada või vähemalt leevendada ühistegevuslikku ettevõtlusvormi kasutades. Edu korral täitub mesindusvaldkonnas eeldus kõrgema lisandusväärtusega toodete valmistamiseks, kuigi seda alles keskpikas või pikas perspektiivis.

Huvi õpiringi vastu oli akuutne, sest mesinikud pöördusid ise EMÜ poole sooviga saada abi ühistu asutamiseks. Õpiringi viimasel kohtumisel valmis ka asutamisdokumentide mustand, mida selle liikmed võivad edasi arutada. 2023. aasta taimikasvatustootjate koostöö õpiring naaseb ilmselt taimikasvatuse traditsioonilisemate valdkondade juurde. Põimõppe vorm õigustas end, sest kaks esimest kohtumist kulusid ühise infovälja kujundamisele ja kaks viimast sisaldasid juba praktilist tööd.

Õpiringi kogemus näitab, et hoolimata võrdlemisi üksühesele asjaajamisele on ühistu asutamise protsess ikkagi keeruline – rääkimata näiteks tootjaorganisatsioonidega seotust. Tähelepanu tuleb pöörata selle juriidilisele poolele, ent samas ei tohi varju jääda dokumentide sisuline tähendus. Näiteks põhikirjaga pannakse paika ühistu olemus, mistap tuleb seda koostades olla eriti tähelepanelik.

Kuna ühistu asutamise seotud vajadused on juhtumipõhised ja nende teket on raske prognoosida, on mõistlik abi osutada õpiringide või ettevõtte juhendamise vormis. Need mõlemad on kavas 2023. aastalgi, kuigi teist tänavu ei kasutatudki.

Ajakava täitmine, tulemuslikkus ja edasised tegevused

Kuigi 2022. aasta esimese poolaasta aruanne nentis, et tellimuses sätestatud ellu viimine kulgeb plaanikohaselt, siis aasta lõpuks tuli tellimust muuta. Ära jäid:

- infopäevad ettevõtte külastusega vähemalt 3 ak tundi „Eesti aiandussektori majanduskeskkond, lühikesed tarneahelad ja koostöövõimalused“ ning „Ühistute roll muutavas põllumajanduskeskkonnas“;
- infopäevad vähemalt 3 ak tundi „Piirkondlike koostööalgatuste tutvustus“ ning „Tooteinnovatsioon toidu- ja põllumajandustootmises“;
- ühepäevased täienduskoolitused „Kommunikatsioon põllumajandusettevõtetes ja -ühistutes“, „Konfliktide ennetamine ja lahendamine põllumajandusühistutes“, „Kvaliteedikava nõuete väljatöötamine lihasektoris“, „Oma loo vestmine: lugude jutustamine praktilise vahendina“ ning „Põllumajandusettevõtete ja -ühistute finantseerimine ning riskijuhtimine“;
- õppereis välisriiki, vähemalt kolmepäevane „Irimaa lihasekasvatuse parimad praktikad“;
- ettevõtte juhendamine „Ühistu tunnustamine tootjaorganisatsioonina“.

Tegevuste ellu viimata jätmise põhjused on ühistegevuse valdkonna nõukogu otsuse seletuskirjas, kuid nendest olulisemad olid sihtgrupi vähene huvi, kokkuleppe puudus ja inflatsioon. Aasta lõpus tuli viimasel hetkel ära jätta kahepäevane täienduskoolitus „Lihasektori kvaliteedikava väljatöötamine II“, sest hoolimata täitja pingutustele ei täitunud minimaalne osalejate arv. 2023. aasta tellimus arvestab 2022. aasta kogemustega.

EMÜ ja EPKK koostöö toimis 2022. aasta teisel poolaastal hästi. Tänu oma sidemetele erinevate põllumajandusvaldkonna esindajatega Eestis ja Euroopas said EPKK korraldatud üritustes osalejad teada palju uut ja kasulikku. EMÜ loodab samavõrd heale koostööle ka Maaelu Teadmuskuse (METK) ja Eesti Tõusigade Aretusühistuga (ETSÄÜ), mis osalevad 2023. aasta tegevuste ellu viimises.

EPKK jälgib oma infopäevade planeerimisel, et need panustaksid nii „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ (PõKa 2030) kui nelja sektori arengukava eesmärkide täitmisesse ning oleksid vastavuses nõukogu tellimusega ning vastavatel kohtumistel kokku lepituga. Eelmisel poolaastal korraldatud kaks infopäeva vastasid tellimusele ning nii huvi nende vastu, osalejate arv kui tagasiside küsimustikud näitavad, et kuulajaid jäid rahule ning infopäevad täitsid oma eesmärgi.

Tegevuste ette valmistamisel teeme koostööd Maaeluministeriumi ametnike, EPKK toimkondade (piimatoimkond, lihatoimkond, keskkonnatoimkond, maaelutoimkond) liikmete ja EPKK nõukogu ja liikmesorganisatsioonide esindajatega. Välislektorite kaasamisel jätkame koostööd Euroopa põllumajandusühistuid esindava organisatsiooni Copa-Cogecaga. Samuti kuulame nende ettevõtjate ettepanekuid, kes osalevad muudes EMÜ teadus- ja arendusprojektides.

Nimekirjas on tegevused, mis 2023. aasta esimesel poolaastal ellu viiakse (sulgudes on tegevuse korraldajad):

- 40 tundi ettevõtte juhendamist „Ühistu tunnustamine tootjaorganisatsioonina“ (sobiva ühistu olemasolu korral) (EMÜ);
- infopäev ettevõtte külastusega vähemalt 3 ak tundi „Eesti aiandussektori majanduskeskkond, lühikesed tarneahelad ja koostöövõimalused“ (EMÜ);
- infopäev veebis lektoritasuga „Tootjaorganisatsioonide tunnustamine ning tootjaorganisatsioonidele suunatud toetused“ (EPKK);
- infopäev vähemalt 3 ak tundi „Väiketootjate koostöövõimalused“ (EMÜ);
- infopäev välislektoriga „Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood“ (EPKK);

- konverents mitme välislektoriga „Usalduslikud suhted majanduses ja ühiskonnas: missugust kasu toovad ühistud?“ (EMÜ ja EPKK);
- taskuhääling 20 min „Eesti põllumajandusühistute kogemused“ (EPKK);
- taskuhääling 20 min „Ühistegevuse lood“ (EMÜ);
- 100 uue materjali lehekülge „Eesti lihatootjate koostöö kogemused“ (ETSAÜ);
- kaks videofilmi ühe filmiepisoodiga „Ühistegevust tutvustavad tegevuslood“ (EPKK);
- õpiring „Aiandustootjate koostöö õpiring“ (EMÜ);
- õpiring „Taimakasvatustootjate koostöö õpiring“ (EMÜ);
- viis ühe ettevõtte külastust, siseriiklikku „Koostöö kogemusnäited“ (EMÜ ja METK);
- ühepäevane täienduskoolitus „Konfliktide ennetamine ja lahendamine põllumajandusühistutes“ (EMÜ);
- ühepäevane täienduskoolitus „Põllumajandusettevõtete ja -ühistute finantseerimine ning riskijuhtimine“ (EMÜ);

2022. aastal kuulusid esimest korda ühistegevuse valdkonna tellimusse taskuhäälingud ja videofilmid. Mõlemat tüüpi elektroonilised materjalid evivad olulist mõju, sest neid on loomu poolest lihtne levitada ning taskuhäälingud ja videod keskenduvad ühistegevuse positiivsetele näidetele. Negatiivsete näidete ahelad on samas rasked.

Mainekujunduslik mõju võib paista teisejärguline, ent Eesti ühistute seisukohast on see võib-olla esmatähtis. Hoiu-laenuühistutega seotud skandaalide tõttu vaatab avalikkus ühistuid – sealhulgas põllumajandusühistuid – teatava pessimismiga. Paratamatult mõjutavad alatas avalikuks tulevad probleemid potentsiaalset põllumajanduse liikmeskonda.

Sestap tuleb tegeleda mainekujundusega, mille esmane samm on tutvustavad audiovisuaalsed materjalid. Siinse programmi raames on nendeks taskuhäälingud ja videod. Võib-olla ajendavad need isegi potentsiaalseid osalejaid elavamalt programmi tegevustes osalema.

Tänavu pälvis enam tähelepanu lihatootmine, mis on turutingimuste tõttu hapras seisus. Ennist mainitud HKScani Baltikumi äride müük segas natuke kaarte ja sestap mõjutab siinse programmi tegevusigi. Programmi tegevustes osalenud lihasektori osaliste siht oli koostada kvaliteedikava(d) ja moodustada TTO, mida mõlemat turu selline ümberkorraldus mõjutab.

Eraldi tasub välja tuua taimekasvatustootjate õpiring, mis täitis 2022. aastal eriti praktilist eesmärki. Korduvad, mingile kindlale ettevõttele või sihtrühmale suunatud tegevused on tõhusad. Õpiringi formaat pole samas oma toimumiskordade nõude poolest ideaalne, sest vaja võib minna kas vähem või rohkem kohtumisi kui neli.

Just seetõttu sisaldab 2023. aasta programm viit ettevõtte külastust, et ära kasutada korduvate kohtumiste mõju – METK-i soovitusel. Eesmärk on vastata ühistutega seotud küsimustele, mida külastatavad ühistute liikmetest ettevõtjad suudavad ka teha. Ehkki olulise erinevusega võrreldes õpiringidega – ettevõtte külastused pole nõnda täpselt sihitud nagu õpingid.

Üks ÜhendPiP-i ühistegevuse valdkonna tegevuste suhtelise ebapopulaarsuse põhjus on seotud asjaoluga, et ühistuid tajutakse ikkagi võrdlemisi väheolulistena. Nendel on turukorralduse seisukohast mõju põllumajandusele, kuid üksiktootjate seisukohast jäävad ühistud ikkagi võõraks. Seetõttu on vaja tegeleda kahe näiliselt vastandliku tegevusega:

- parandada väga laias mõttes ühistute kuvandit;
- lahendada väga kitsaid üksikute ühistute või sihtrühmade probleeme.

Neist esimene on kahtlemata kaalukam, ent toda on samavõrd palju raskem täita.